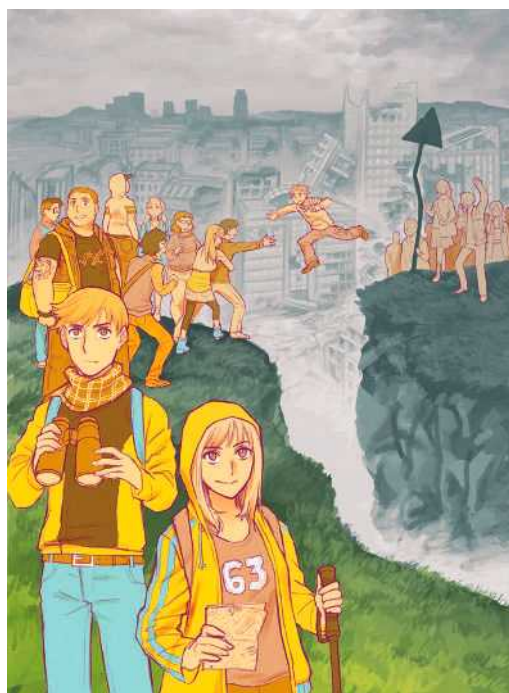

JUHA SILTALA NUORISO

MAINETTAAN
PAREMPI?

WSOY

JUHA SILTALA

NUORISO

– MAINETTAAN PAREMPI?

*Nykynuorten sopeutumis-
ratkaisut historiassa*

Suomen Tietokirjailijat ry ja WSOY:n kirjallisuussäätiö ovat
tukeneet tämän teoksen kirjoittamista.

© JUHA SILTALA JA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ 2013
GRAAFINEN SUUNNITTELU ANNA MAKKONEN

ISBN 978-951-0-38591-4

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYS

Saatteeksi	8
KADOTETUT LAPSET, TYÖTÄ VIEROKSUVAT NUORET	15
LAIMINLYÖDYT LAPSET?	25
Lapset kahden laman välissä	25
Kilpailu niukasta huomiosta	38
Suojelupyrkimyksiä.	51
Käännös perhekeskeiseen suuntaan	57
Lapsille on kuin onkin aikaa	69
MIELIEN KIELI JA MIELIKUVITUS	79
Onko varhaishoivalla enää väliä?	79
Sosiaaliset taidot eivät synny tyhjästä.	84
Perimä, varhaishoiva ja vertaisryhmä eivät sulje toisiaan pois	88
Mielen liikkumatiilan perusta	96
Erittelyä ja kokonaiskuvia	105
Median vaikutus mieleen	117
ODOTUSHORISONTIT JA KASVATUSTAVAT	131
Sopeutuva ihmislunto	131
Sivilisaatiohistoria psykohistoriana	140
Suurista ikäluokista pieniin	149
Jälkimaterialistit?	159

TYÖTÄ VIEROKSUVA NUORISO?	176
Työelämän odotushorisontit	177
Nollasummapeliä vai yhteistoimintaa?	190
Mitä nuoret arvostavat ja mitä he eivät ainakaan halua	194
Löytyykö sijaa nuorten myönteisille työasenteille?	208
Reaktioita koulutustason ja työmarkkinoiden epäsuhtaan	215
Jälkipoliittinen Suomi?	226
NUORTEN SELVIITYMISFANTASIOITA	231
Torjutun paluu: aikuisetkin leikkivät	232
Siskoni/veljeni leijonamieli	236
Estetisoitua prekariaattia?	256
Verenimijät selibaatissa	265
Kauppatavaran kapina	283
Ihmisyteen herääviä taistelurobotteja	295
Fanifiktioita ja roolipelejä	314
PEHMOILUN JA KOVISTELUN VAIHTELUA	328
Muoti taloushistorian johtolankana	333
Emopojat erottautumiskohteina talouskriisissä	340
Kuvio on toistunut ennenkin.	355
Koulukiusaajien esiinmarssi Yhdysvalloissa	361
Työmarkkinanäkymien ja itseilmaisunormien yhteys	373
POJATKO PAHOJA?	380
Tasa-arvokehitystä kiusaamisessa	380
Sukupuolinen perimä ei selitä väkivallan vaihtelua	386
Poikia saa lyödä.	393
Pojat syrjäytyvät koulutuksesta	404

”Vihaiset nuoret miehet”	413
Nuorten miesten ja naisten poliittinen jännite	422
Koalitionmuodostus selviytymiskeinona	428
Kodin suojaan kylmästä maailmasta	438
NUORISO HISTORIAN VOIMIEN	
MUOKKAAMANA JA MUOKKAAJANA	447
Lähdeviitteet	462
Kirjallisuus	507
Kuvaluettelo	543

SAATTEEKSI

Tällä teoksella on oma historiansa. Olen kerännyt 1980-luvun loppupuolelta lähtien aineistoa lapsuudesta, nuoruudesta ja perheestä. Suunnittelemani psykohistoria jäi kuitenkin sellaisenaan toteutumatta. Luento-pyynnöt ammattikasvattajien ja hoitoalan väen tilaisuuksiin pitivät kuitenkin huolta siitä, että tulin seuranneeksi tätäkin aihepiiriä. Joskus analysoin myös nuorisofiktioiden tuotteita siitä näkökulmasta, miten niissä työstedään nuorten keskeisiä haasteita. Kuunneltuaan yhtä näistä esityksistä kustannustoimittaja Joni Strandberg ehdotti aiheesta kirjaa. Rohkein sopia pienestä kirjasta, joka syntyisi vanhalta aineistopohjalta kohutuullisella lisätyöllä. Kirjasta ei tullut pieni, se ei syntynyt vanhalta pohjalta eikä liioin osoittautunut vähätöiseksi.

Luentoaiheet olivat vieneet minut tarkastelemaan lapsia ja nuoria ongelmien kautta, mutta kiinnostuin yhä enemmän heidän selviytymiskeinoistaan aikuisten ylikuormituksen ja työelämän muutosten keskellä. Selviytymiskeinoille riittäisi käyttöä nytkin. Myönteisten ilmiöiden käsittelyyn haastoi osaltaan myös päätoimittaja Tapani Ruokanen julistaessaan minut työelämäkirjani jälkeen ”ahdistuksen apostoliksi, joka ei näe mitään hyvää missään”. Käsitteiden oikaisemiseksi halusin vielä joskus osoittaa pystyväni näkemään hyvääkin, jahka sitä vain ilmenisi. Tilaisuus tuli nuorisoiheen myötä: parjatusta nuorisostahan voisi helposti tuoda esiin paljon hyvää, silti vääryyksistä vaikenematta. Näkökulma tietysti antaisi eräänlaisen toivonkantajan roolin nuoremmille ikäluokille, joiden harteille on jo nyt säilytetty edeltävien polvien sijoitusriski-, eläke-

ja ympäristövelat. Yritän muistaa, ettei nuoriso ole mikään yhtenäinen blokki, mutta jos ylimalkaan puhutaan nuorista suhteessa vanhempiin sukupolviin, joudutaan väistämättä tyypittelemään ja nojaamaan kyse-lyiden suurimpiin vastaajaryhmiin. Yksittäisen nuoren ei tarvitse muis-
tuttaa Y-sukupolvea.

Moraalinen paniikki nuorten laiskuudesta velloikin kiihkeimmil-
lään finanssikriisin puhjettua. Se toisti 1990-luvun laman alun kaavaa:
Syyllisyys siirrettiin syntipukkina toimivaan nuorten ryhmään.

Toinen oma lehmä joutui ojaan samassa yhteydessä: Johannes Ko-
roma, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton pitkäaikainen toimitus-
johtaja, synnytti kolumnissaan kuvan, jonka mukaan nuorista oli tullut
työn vieroksujia, koska työelämän koventumisesta puhuttiin niin paljon,
ja mainitsi erikseen kirjani *Työelämän huonontumisen lyhyt historia* (2004).
Vaikutusyhteyteen vihjaava rinnastus tuntui kohtuuttomalta, sillä työ-
elämäkirjani herätti vain työelämässä olevien tai olleiden kiinnostusta
eikä ollut mikään nuorisosuosikki. Toiseksi nuorten asenteet työn sisäl-
lön merkitykseen ja muun elämän tärkeyteen olivat olleet samanlaisia
jo ennen kirjan ilmestymistä ja ovat edelleen kirjan jo kadottua markki-
noilta kauan sitten. Nuorten asenteiden muuttuminen jälkimaterialisti-
seen suuntaan sekä heidän työodotuksensa ja nykyisen työmarkkinato-
dellisuuden välinen ristiriita ovat selvästi osia jostakin paljon pitkäkes-
toisemmasta ilmiöstä kuin Suomen työelämän muutoksista parina vii-
me vuosikymmenenä. Mutta mikä tuo ilmiö on?

Koska kyselytutkimukseen sen paremmin kuin muuhunkaan järjes-
telmälliseen aineistokeruuseen ei ole ollut aikaa eikä rahaa, olen raken-
tanut kuvaa nuorisotutkimusten ja mielipidebarometrien pohjalta. Tut-
kimusten uutisoinneista mieleen jää helposti otsikoiden nostama ongel-
ma, vaikka tutkimusselostuksistakin voi koota optimistisemmän kuvan
nuorista tässä ja nyt. Kirjan aineisto on lehdissä ja tutkimuksissa moneen
kertaan esitettyä tilasto- ja haastatteluaineistoa, jolle yritän antaa lisäar-
voa asettamalla tuttuja faktoja uusiin yhteyksiin.

Tutkimuskuvaa olen täydentänyt analysoimalla itsekin joitakin ylei-
simpiä nuorisotarinoita, hahmoja ja asetelmia nuorten selviytymiskeino-
jen näkökulmasta. Fantasian avulla tylyjä realiteetteja voi muuttaa ”asut-
tavammiksi” ja mielettömäksi kaaokseksi koetun maailman mielekkääk-

si järjestykseksi, jossa uhrin asemasta voi nousta omalla toiminnalla. Siksi fantasiakirjallisuus tai fiktioiden yhteinen kehittäminen eivät ole vain pakkoa todellisuudesta, vaan todellisuuden käsittelyä symbolisen etäisyyden turvin. En ole halunnut tehdä omia haastatteluja edes esimerkeiksi, jottei päätelmäni voitaisi väittää nojaavan liian suppeaan, epäedustavaan haastatteluaineistoon. Perustelen argumenttejäni paljolti toisten tekemillä tilastotutkimuksilla.

Kyse on siis sekundaaritutkimuksesta, tutkimusten sulattelusta synteesiksi omien tutkimuskysymysten mukaan rajaten. Nuorisotutkimus osoittautui valtavaksi alaksi, jossa riittää toinen toistaan oivaltavampia tutkijoita ja kiinnostavampia tutkimuksia paljon enemmän kuin lukea ehtii. Ala tuskin kaipaa lisäpanostani, minä sen sijaan tarvitsen tällä alalla tehtyä laadukasta tutkimusta omaan pohdiskeluuni. Synteesiyritysteni siivittää historiallinen näkökulma, jonka keskiössä ovat viime vuosikymmenet mutta perspektiivinä länsimaiden talouskasvun vuosisadat ja pitkä sivilisaatiohistoria.

Sivilisaatiohistoriassa institutionaalisen talousjärjestelmähistorian rinnalle on aivan viime vuosina virinnyt uusi mielenkiinnon aihe: itsekontrollin ja sosiaalisten taitojen kehitys. Se oli toki jo syrjäytetyn psykoanalyttisen historiankirjoituksen huomion kohteena, mutta nyt – pitkän kulttuurirelativismien kauden jälkeen – aihe on jälleen ajankohtainen evoluutiopsykologian, mielen teorian ja kiintymystutkimuksen kautta. Yritän hahmottaa pahoinvointiuutisoinnin ja muoti-ilmiöiden takaa pitkiä linjoja ja yhdistää reaaliin muutoksiin psykologista tietoa, kulttuurin tuottamia mallejakaan unohtamatta.

1990-luvun tuotantooni leimaa antanut psykoanalyysi on väistynyt taka-alalle pyrkiessäni eri yhteyksissä ymmärtämään yksilön ja ryhmän aina haasteellista suhdetta. Taloudellisen käyttäytymisen tai onnellisuuden psykologia, kannusteiden tutkimus, masennuksesta ja traumasta kertyvä kokeellinen tietämys, tilannekohtainen sosiaalipsykologia sekä kilpailua, yhteistyötä ja vaihtoa koskeva evoluutiopsykologia tarjosivat tämän suhteen tarkasteluun sopivampia työkaluja kuin perhehistoriasa pitäytyvä psykoanalyysi. Psykoanalyttikot ovat koonneet käyttökelpoista tietoa tunnevuorovaikutuksesta, projektiosta ja identifikaatioista, eriytymisen ja yhteenkuulumisen konflikteista, narsismista ja ihmis-

suhteista, syyllisyydestä ja omaa etua vastaan toimimisesta, mutta monille heidän havaitsemilleen toistuvuuksille on alkanut ilmaantua selityksiä, jotka on käsitteellistetty talouden termein ja testattavissa olevin koeesetelmin. En edelleenkään vähättele lapsuuskokemuksia. Perustelen niitä vain entistä monipuolisemmin kiinnittymis- ja aivotutkimuksella, ja otan entistä paremmin huomioon myös perimän, vertaisryhmän ja työmarkkinoiden odotushorisontin. Ryhmäasemastaan riippuvaisen ihmisen statusahdistus ei aukea riittävästi kolmen ensimmäisen elinvuoden kokemuksilla, vaikka ne heijastuvatkin edelleen vuorovaikutukselta odotettaviin tuloksiin.

Vertailu hyvinvoinnin avaimena, rohkaisijana tai lannistajana, yhdistää nykylapsuuden ja nuoruuden tarkastelun aikaisempaan tuotantooni. Ihminen on laumaeläin, jonka isotaivot ja aivokuori ovat kehittyneet arvioimaan omaa ja muiden sijoittumista lauman arvojärjestyksessä ja tulkitsemaan vastapuolen käyttäytymistä. Onni ja onnettomuus riippuvat vertailukohdasta. Vertailu linkittää subjektiivisen maailman sellaisiin päin ulkopuolella vaikuttaviin tekijöihin kuin elintason laskuun tai nousuun, työn vaihtosuhteeseen tai ennakoitavuuteen.

Ensimmäisessä luvussa käyn läpi kirjoituksia lapsista ja nuorista 1990-luvun Suomessa ja totean, millaiselta tilanne näyttää nykytutkimuksen valossa. 1990-luvun laman aikana alettiin huolehtia lasten henkisestä heitteille jäämisestä, kun vanhemmat joutuivat joko omistautumaan työlleen entistä enemmän, entistä epävarmemmin ehdoin tai uppoutuivat työttöminä omiin huoliinsa. Selitän lamalasten ja nuorten oletettua parempaa selviytymistä sillä, että vanhempien suoja ei sittenkään kokonaan pettänyt, vaan perhe päinvastoin alkoi korostua arvojärjestyksessä. Toisessa luvussa syvennyn varhaishoivan merkitykseen sosiaalisten taitojen ja ennen muuta itsensä ja toisten mielen ymmärtämiselle, ja kolmannessa pääluvussa tarkastelen lyhyesti kasvatustapojen historiaa sekä sivilisaation pidäkkeiden sisäistämistä. Pohdin myös, laajentaako vai supistaako netti ymmärrystä. Neljännessä luvussa käydään läpi nuorten työelämäasenteita ja niiden syitä sekä odotusten ja todellisuuden välistä ristiriitaa työmarkkinoilla. Viidennessä pääluvussa käsitelen nuorten fiktioiden selviytymiskeinoja ja niissä esiintyviä keskinäisen auttamisen toiveita.

Kuudennessa luvussa seuraan kovuuden ja pehmeiden vaihtelua miehenä olemisen normeissa suhteessa perheen perustamis- ja elättämismahdollisuuksiin. Pelkkinä väkivaltaan taipuvaisten pudokkaiden suuryhmänä liian usein käsiteltyjen poikien puolustukseksi tuon seitsemännessä luvussa esiin, etteivät hekään ole tunnottomia, ja että kaverien kesken voidaan puhua yhä erilaisimmista asioista, vaikka pärjäämisnormi tuntuukin kuormittavan poikia rankimmin juuri perheellistymis- ja työelämään astumisiässä. Pojat turvautuvat aina vain rankemmaksi käyvässä kilpailussa miesten perinteiseen keinoon, koalitionmuodostukseen.

Viimeisessä luvussa ylevöidyn miettimään, mitä voi tapahtua, kun satojen vuosien sivilisaatiohistoria, vuosikymmeniä kestäneen lasten persoonina kohtelemisen myötä lisääntynyt empatiakyky ja talouden pitkään jatkunut kriisi törmäävät yhteen. Muuttaako Y-sukupolvi maailman vai maailma Y-sukupolven kaltaiseksi? Keskityn suojautumistapoihin enkä ongelmiin, jotta kirja säilyttyisi elämänuskoiseksi. Ovea tulevaisuuteen ei kannata sulkea, sillä onhan se vielä auki.

FINANSSIKRIISI
HYDYTTI VIENNIN

VAHVOJA LÄÄKKEITÄ
RAKENEMUUTOKSEEN

ENKELISJOITTAJAN
KIVINEN POLKU

KOSKETTAVAA
JOULUKORTTIKAUPPAA

PRIMA

8/2012 7€

ELINKEINOELÄMÄN
KESKUSLIITON LEHTI

Ilpo Kokkila:
Töitä on tehtävä
enemmän

Ole Johansson:
Menetetty
kilpailukyky
palautettava

Mikko Kalhama:
Muotoilu
osaksi yrityksen
strategiaa

EK:n toimitusjohtaja
Jyri Häkämies:

Suomi tarvitsee
MENESTYKSEN
NÄLKÄÄ

KADOTETUT LAPSET, TYÖTÄ VIEROKSUVAT NUORET

Kun lapsi jää kiinni pahanteosta, hän puolustautuu väittämällä: ”Tuo löi ensin!”¹ Nykykeskustelussa tapa näyttää siirtyneen aikuisiin. Toisia syytetään loisiksi, kun tahdotaan itse päästä loisimaan. Vihapuheesta ilmianneetaan niitä, joita itse vihataan. Ylimielisyyttä päivitellään niissä, joiden yläpuolelle itse asetutaan. ”Joka toista haukkuu, se itte on”, sanottiin joskus lapsena.

Kun epäaikuismaisen edesvastuuttomasti käyttäytyneet eliitit jäävät kiinni pyramidihuijauksen ja säätelyn purkamisen aiheuttamasta finanssikriisistä, lasku esitetään tavallisille ihmisille ja syyttävä sormi käännetään nuorison rappioon. Lapsen on lohdutettava asiansa sotkenutta aikuista olemalla entistä aikuisempi. Talouskriisi tuntuu takaiskuna sivilisaatioprosessissa, jossa vaivoin on edetty siihen, että myös lasten ja nuorten yksilöllinen autonomia hyväksytään. Elisabeth Young-Bruehlin mukaan aikuiset hallitsevat lapsissa ja nuorissa omaa ahneuttaan, himokkuuttaan, kaoottisuuttaan. He ovat julkisen puhunnan näkökulmasta viljejä, tuhoavia, seksuaalisia. Samalla heidät koetaan myös riistäjiksi – olisi mukavaa, jos itsensä saisi narsistisen varmuuskopion lapsia tekemättä! Lapset ja nuoret näennyttävät aikuiset. Heidät halutaan alistaa aikuisten orjiksi, lohduttajiksi, leluiksi vailla omaa tahtoa, identiteettiä, toiveita. Young-Bruehlin mielestä moni aikuinen tasapainottaa itseään tekemällä lapsista minuutensa ja torjuntajensa osia.²

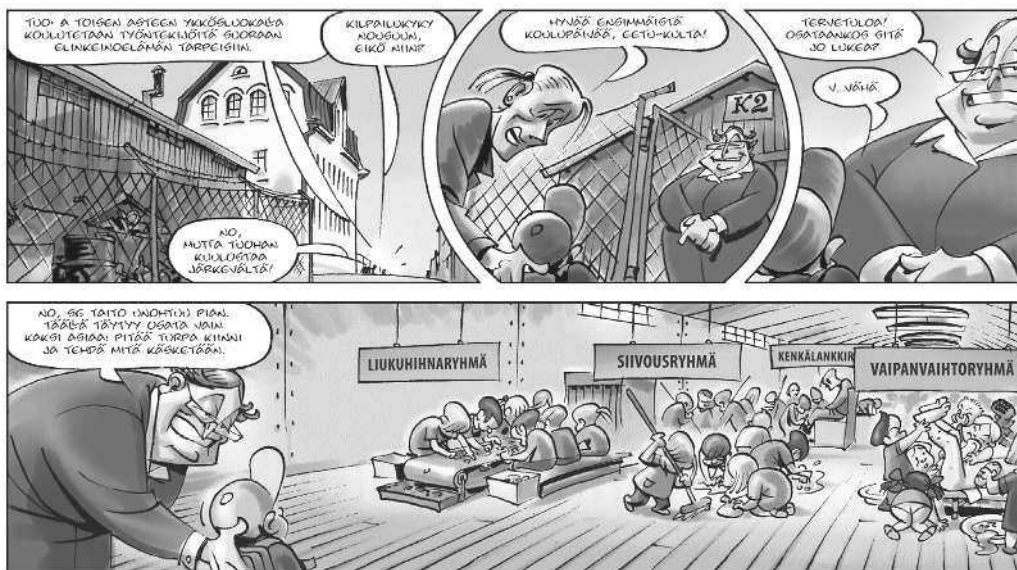
Johdannaisinstrumenteilla rahaa luoneet syöksivät valtiot velkataakan alle, koska pankkeja ei voinut päästää kaatumaan. Nyt he ovat mu-

kana leikkaamassa opettajien palkkoja, eläkkeitä ja lomiam rangaistukseksi jättivelasta.³ Ellei elinehtoja kiristetä koulusta eläkeikään, markkinoiden luottamus katoaa ja johdannaisilla luotu rahakupla haihtuu katteettomana ilmaan. Kasvun ehtona kapitalismin on laajennettava markkinoita, tehostettava kaikkia elämänalajoja tuottavammiksi ja aktivoitava yksilöitä yhä uusiin haasteisiin.⁴

Velkavastuuta siirretään pankeilta veronmaksajille, koska vain valtiot voivat hankkia katetta katteettomille lainoille. Veron maksavat tuloiltaan ja omaisuudeltaan paikalleen sidotut kansalaiset, jotka eivät vapaudu velvoitteistaan veroparatiiseihin.⁵ Velka siirtyy sukupolvelta toiselle. Elinkeinoelämän Keskusliitto vaatii kaikkia ”sisäistämään sen tuskan, mikä meillä on väestön ikääntymisen myötä edessämme”.⁶ Työpaikat eivät kuulemma riipu työn tarjonnasta vaan siitä, onko työvoimaa tarjolla työllistäjälle tarpeeksi houkuttelevilla ehdoilla.⁷ Tuskaa siirretään kyllä tehokkaasti ristiriitaisilla vaatimuksilla, jotka eivät salli työuralleen pyrkivän nuoren tai sitä päättävän vanhan tehdä mitään hyväksyttävästi. Nuoria patistetaan valmistumaan nopeasti työskentelemättä opintojen ohessa, jotta he ehtisivät tehdä pitkän työuran. Toisaalta heitä ei työllistetä, jos työkokemusta puuttuu. Vanhoja ei tahdottaisi päästää eläkkeelle, mutta silti heidän pitäisi tehdä tilaa nuorille. Työttömien vasta valmistuneiden näkökulmasta ”Elinkeinoelämän keskusliiton ehdotukset milloin työviikon, milloin työurien pidentämisestä ovat ymmärrettävästi vaikeasti hahmotettavia”.⁸

Suomessakin talouselämän päättäjät ovat puheissaan kaivanneet talvisodan uhrautuvuutta myös pullamössösukupolviin, joiden ei vielä katsota havahtuneen tinkimään tarpeeksi odotuksistaan ja työskentelemään kilvan Aasian nälkäisten koulutettujen kanssa. Suomalaiset ovat kuulemma laiskoja työntekijöitä, vapaa-aikaa pitäisi verottaa, länsimaat elävät yli varojensa ja köyhät kiinalaiset maksavat hemmoteltujen leveän elämän. Eliitin seminaaripuhujien mielestä tavalliset suomalaiset ovat sodassa ahkeruutta ja sivistystä vastaan – ainoastaan bisneksessä toimitaan moraalisesti, kun voittoa tavoitellaan tehokkaimmin keinoin.⁹

Suomalaiset pissikset julkeavat kannätä koulussa sietääkseen maailman parhaan, vieläpä ilmaisen koulun, kun taas Kiinassa perhe lajittelee jätteitä kaatopaikalla kustantaakseen kouluhaluisen jälkeläisensä opinnot. ”Mahtaako kiinan, hindin tai turkin kieli tuntea sanan ’koulunsieto?’”¹⁰ Ny-

kykeskustelussa on mahdollista ja jopa verraten inhimillistä esittää, kuinka kiinalaislapset maaseudulla tulevat toimeen ilman vanhempiaan koko vuoden, sillä onhan vanhemmilla talouskasvun ansiosta oikeaa työtä eikä lasten tarvitse siksi ainakaan päätyä orjiksi. Ei pitäisi ihmetellä, jos materialismi riittää suunnaksi kiinalaisille, sillä länsimaalaisilta suunta on hukassa. ”Maailman suunta on kohti kovempaa kilpailua raaka-aineista, työstä ja osaamisesta, emmekä voi tätä suuntaa muuttaa.” Nuoriin ei pitänyt kylvää rahaa, vaan heidät oli valmennettava kilpailemaan ja sietämään epävarmuutta, ”jolta muurien rakentaminen ei meitä pelasta.”¹¹

Suomalaisten tulisi nykytietäjien mielestä ottaa mallia Intiasta: ”Se innostus ja palo tehdä työtä ovat aivan jotakin muuta kuin Suomessa voi kokea.”¹² Yrittäjäksi esittäytyvän kirjoittajan mukaan olisi palattava valmiina annetusta ”normaaliin yhteiskuntaan”, joka vallitsi ennen: ”Arvostusta sai vain työtä tekemällä, eikä lorvailu tullut kyseeseen. Vanhemmat olivat auktoriteetteja, he eivät kysyneet, haluttiinko sitä tänään nousta sängystä ylös. Herätys oli kello viisi. Ensin navettaan, sitten kouluun. Minä olin valmis maailmalle jo 14-vuotiaana. Rahattomana lähdin.” Jos nuoret opetettaisiin jo kotona siihen, että töissä pitää auttaa ja taskurahaa saa sii-

tä vain muutaman euron, ”saataisiin aikaiseksi uusi, yrittämisestä kiinnostunut sukupolvi.” Tämä kommentti ei ole edes pahansuovasta päästä.¹³

Näin saarnataan tilanteessa, jossa yksityinen keinottelu on velkaantuttanut valtiot ja sivistyksen kuluja alettu joissakin maissa jopa puolittaa. Siis aikaisin töihin, pois turha yleissivistys ja haaveet itsensä toteuttamisesta työn kautta tai sen ohella, pitkätyöpäivät ja eläkkeelle pieneviltä tuloilta vasta sitten, kun elämä alkaa muutenkin olla jo ohi.¹⁴ Suomen älykköraadissa vaaditaan jopa jalkapuuta kouluihin muiden häpeärangastusten lisäksi.¹⁵ Arkansasin edustajaehdokas ajaa vanhemmille laillista oikeutta surmata ”kapinalliset lapsensa”, niin kuin antiikin aikoina, koska koko yhteiskuntakuri perustuu siihen.¹⁶ Johannes Koroma, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton entinen johtaja ja TT-säätiön asiamies, kolumnoi ”työtätekevänä eläkeläisenä”, että Suomen vientiteollisuus murenee hiljalleen ja kotimaahan vielä jäävät työt siirtyvät ”työhaluisemmille virolaisille ja venäläisille”. Euroopan rahaunionin mahdollisesta purkautumisesta ja D-markka-ryhmittymän muodostumisesta sen raunioille ei olisi pelastusta, koska ”siinä joukossa Suomi olisi huutolaispoika, joka on hävinnyt kilpailukyvyssä sekä Saksalle että Ruotsille vuosikymmenen verran”.¹⁷ Nyt työssä olevat ”väsyneet nuorukaiset” valittavat työn rasituksesta, vaikka tekevät vähemmän työtä kuin oman todistuksensa mukaan vielä työkykyisessä kunnossa eläkkeelle lähtenyt Koroma. Hänen mielestään työaikoja pitäisi pidentää ja palkkoja laskea, sillä eiväthän ”ihmiset siitä rikki mene”.¹⁸ Moraalinen paniikki on kätevästi siirtynyt kymppien tytöistä toiseen äärilaitaan, vastuuttomiin ja ajattelemattomiin koulun halveksujiin, mutta niin tai näin, nuoriso on aina vääränlaista ja sen syytä on yhteiskunnan taantuminen.¹⁹ Suomi on vajoamassa takaisin huutolaisuuteen, josta se kerran on pelastunut. Sen päättäjät eivät voi esiintyä parhaiden vertaisina, koska kansalaiset ovat hävettävän tehottomia.

Myös Saksassa, jonka vientiteollisuuden kilpailukykyä pidetään meillä esikuvallisena, nuorison katsotaan vajonneen laiskaan hedonismiin ja menettäneen oppimis- ja työmotivaationsa: kaiken on tultava heti ja helposti, eikä mikään tunnu miltään.²⁰ Nuorisokulttuuri alkaa olla universaalista, ja myös moraalinen paniikki nuorison pehmenemisestä ulottui vuosina 2007–2008 kaikkialle länsimaihin. Amerikkalaisten pitkätyöpäivät sekä lomien ja sosiaaliturvan puute saavat Euroopassa usein suitsutusta

osakseen piiskattaessa hyvinvointivaltioiden kansalaisia kilpailuun. Mutta Yhdysvalloissakin nuorten katsottiin oppineen vääriä ammatteja kiinteistönvälityksestä finanssipalveluihin ja halpojen kiinalaisten tuontitavaroiden välitykseen. Collegepojat yrittivät pärjätä sulavalla supliikilla – jota heiltä vielä hiljattain edellytettiin jälkiteollisessa mielikuvien myymisen todellisuudessa. Sitä vastoin kiinalaiset nuoret olivat oppineet monista sukupolvikokemuksista, ettei ”maailma armahda keskinkertaisuutta”. Amerikkalaisetkin näyttivät tarvitsevan pitkää korpivaellusta vaikeuksien keskellä kerratakseen saman läksyn. ”Samat henkilöt, jotka olivat aiheuttaneet vuonna 2008 alkaneen lamakauden, hävittäneet miljardeja korruptoituneilla bisnestavoillaan ja kaupitelleet mätiä kiinnelainoja, ovat hasua kyllä kohonneet viisauden ja oivallusten lähteeksi sen suhteen, kuinka nuoria tulisi kasvattaa”, ironisoi Henry A. Giroux.²¹

Taluskriisin alkaessa lännen rappion symboliksi nostettiin *Asia Timesissa* Idols-voittaja, helppoja aarioita auttavasti laulava Susan Boyle. Ylipainoisen Idols-tähden nousu maailmantähteyteen amatööriaitojen varassa kontrastoitui siihen, kuinka Kiinassa 60 miljoonaa lasta uurasti klassisen musiikin koulutuksessa ankarien opettajien katseen alla kehuja useinkaan saamatta. Boyle ja hänen kaltaisensa länsimaiset nuoret olivat oppineet olemaan tyytyväisiä itseensä sellaisina kuin olivat, vailla meriittejä ja ponnistuksia, mutta tuon harhan maailmanlaajuinen kilpailu olisi karmivalla tavalla oikaiseva.²² Huomiotta jäi, että Kiinan teknisesti moitteettomia musiikkivirtuooseja on pidetty persoonattomina toistajina siinä missä muut elämänalueet taloustehokkuudellaan kolonisoinut Singapore loistaa kansainvälisessä vertailussa maailman tunneköyhimpänä maana.²³

Nuoriso on saanut edustaa kurista karkaavaa kaaosta myös kouluuutisissa. ”Monien oppilaiden perustaidot ovat heikot ja keskittymiskyvyssä on puutteita, mikä aiheuttaa merkittäviä ongelmia opetuksen järjestelyssä”, valittaa helsinkiläisopettaja. Toinen säestää: ”Häiriötekijöitä on nykyään jo niin paljon, että puuttuminen koskee helposti puolta ryhmää.”²⁴ ”Lapsilla on vain oikeuksia. He eivät kunnioita ketään”, kiteyttää kokemuksensa Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksestä 67-vuotias sosiaalityöntekijä Gunnel Gustafson. ”Alle kymmenvuotiaat lapset juovat alkoholia. Pojat liikkuvat jengissä, tappelevat, spreijaavat autoja ja näpistelevät. Teini-ikäiset tytöt sanovat vanhemmilleen yöpyvänsä kaverin luona

mutta harrastavat viinanhöyryistä seksiä aikuisten miesten kanssa.” Yläasteikäiset toivoisivat vanhempiensa olevan heidän kanssaan, mutta turhaan. Helsingin lastensuojelussa ”lapset olivat psyykkisesti heiveröisiä. Oli ADHD:ta ja omavaltaisuutta. Asenne oli *kaikki mulle heti nyt*, ja empaattisuus oli kadoksissa.” Vanhemmat itsekin olivat heitteille jätettyjä, heitä piti pitää kädestä ja osoittaa heille rajat.” Joillekin vanhemmille lapsi on hyödyke, joka on hankittava. Kun lapsi näyttää tahtonsa, hänestä tulee rasite. Vanhemmilla ei riitä kärsivällisyyttä ja aikaa näyttää, miten pitää käyttäytyä. Ongelmat kärjistyvät, kun lapsi on murrosiässä.” Lasten pitäisi kunnioittaa aikuisia ja noudattaa sääntöjä, mutta sitä ennen aikuisten täytyisi itse sopeutua sääntöihin ja valvoakin niitä.²⁵

Näitä lukiessa päälle jysähtää *déjà vu* -elämys 1990-luvun alkupuolelta, jolloin eläkeläiset, työnantajat ja media veisasivat samaa virttä uusavuttomasta sukupolvesta. Vuorineuvos Martin Saarikangas puhui pulalla syötetystä pehmeästä sukupolvesta, josta ei ollut enää töihin.²⁶ Kun nuorten työmarkkinat silloin romahtivat, syytettiin nuorten asenteita. ”Näyttää siltä, että kun suomalainen nuori on suorittanut vaativan tutkinnon tai kaksi, hän edellyttää, että joku järjestäisi hänelle töitä – mutta kuka?”²⁷ Ryysyistä rikkauteen -tarinat pula-ajalta vedettiin silloinkin esikuviksi niille, jotka hinkuivat opintotukea: ”Se kertoo, että varsinkaan helppoon, nälättömään ja hyvin valmiiseen maailmaan tottuneet nuoret eivät ymmärrä oman ponnistelunsa osuutta ja myönteistä merkitystä eivätkä osaa toimia omavastuisesti.”²⁸ ”Jos vanhemmat nääntyivät nuoruudessaan sokerijuurikaspelloilla ja muissa pitkästyttävissä, raskaissa ja palkattomissa kotitöissä, he ovat hyvää tarkoittaen suojelleet omat lapsensa kaikilta arjen opeilta”, päivitteli Arja Leppänen kotitöihin kykenemättömiä nuoria aikuisia.²⁹ Perhetukiaisia voitiin leikata, koska verorahoille ei näyttänyt tulevan kunnan vastinetta – kivuttomat synnytykset tuntuivat aivan liian ylelliseltä investointikohteelta lama-aikana.³⁰

Rankaisufantasiat nuoria kohtaan saattoivat silloinkin yltyä kuolemantoiveiksi ammennettuaan ensin oikeutusta väkivaltautuisista: ”Mutta mitä tehdä näille ihmisyydestään jo kesken kasvukauden vieraantuneille luontokappaleille, jotka alaikäisyyttään hyväksi käyttäen mellastavat ympäriinsä kuin mitkä tahansa petoeläimet? Lain vanhurskaudella ajatellen meidän tulisi menetellä kuin itänaapurissa. Raa’asta väkivallanteosta, joka

johtaa kuolemaan, maksetaan silmästä silmään -periaatteella. Toinen vaihtoehto olisi kysellä, sopsisiko näille harhautuneille pieni terapiaistunto silloin tällöin, jotta ongelmista voitaisiin keskustella.”³¹

Keski-ikäisten ja vanhempien ihmisten kommentteja yhdisti tuolloin yksityiskohdista yleistäminen ja tilastojen huomiotta jättäminen sekä projekti, jossa Suomen lamauttaneiden keinottelijoiden kaikki mulle tänne heti nyt -asenne³² siirrettiin nuorten syyksi. Nuorison uskottiin halveksivan aatteita, harrastavan visuaalista pintaliittoa, rypevän narsistisessa hedonismissa, vieroksuvan työtä ja kansalaisvelvollisuuksia sekä olevan ylisummaankin tyhmää. Halveksunnasta saattoi toisaalta lukea työpaikkansa säilyttäneiden huonosti koulutettujen vanhempien pelokkaan kateuden nuorempia, koulutetumpia ja työpaikattomia kilpailijoitaan kohtaan.³³ Nuoria piti rangaista alennetulla palkalla, jopa vain kolmanneksella minimipalkasta, jotta he aktivoituisivat työnhakuun.³⁴ Työttömyyskierteestä piti huolen jo työnantajien viljelemä kadotetun sukupolven leima: työhön sosiaalistumattomat ja siihen kaiken kosketuksen kadottaneet yöeläjät.³⁵

Toisto vaikuttaa selvältä: aina, kun suurten rahojen haltijat ovat osoittaneet itsekontrollin puutetta ja saaneet aikaan talouskriisin veronmaksajien maksettavaksi, nuoria syytetään itsekontrollin puutteesta. Kun suuryhtiöt maksimoivat voittonsa ja ulkoistavat kustannuksensa, ne vain noudattavat terveitä periaatteita huolehtiessaan kilpailukyvystään. Kun nuoret haluavat elämältä osansa, heitä syytetään narsisteiksi ja heinäsirkoiksi, jotka tahtovat syödä työtä tekemättä. Kun varsinaiset kulkusirkat laskeutuvat syömään veronmaksajien pussista, sirkkaparvi on liian suuri kaatumaan, mutta nuoria syyllistetään loisiksi ylipitkän yleissivistävän koulutuksensa takia. Kun oman toiminnan kustannukset on totuttu ulkoistamaan, ulkoistetaan muun ohessa myös syyllisyys.

Silloin kun vanha polvi kadehtii nuoria nautinnoista, jotka siltä itseltä alkavat jo olla ohi, manataan esiin sotaa ratkaisuksi yhteiskunnan rappioon. Poikien uhraaminen sodassa merkitsee fantasiatasolla yhteiskunnan elinvoimaisimpien ja itsenäisimpien osien uhraamista, jotta kokonaisuus eheytyisi. ”Kansakunnat eivät kummallista kyllä sodi kostaakseen pahoille isille (...) vaan tappaakseen häpeän, puhdistaaakseen itsensä ja saadaakseen kuvitellun äidin rakastamaan itseään – miehet organisoidaan isänmaaksi valloittamaan äiti-maata.”³⁶ Yhdysvaltojen osalta kyse on ol-

lut myös uuden imperialismiin noususta maailmalla Washingtonin konsensuksen vapaakauppakauden jälkeen: Kiina, Yhdysvallat ja muut mahdit pyrkivät raaka-ainelähteiden, öljyjohtojen ja markkina-alueiden heruuteen samaan aikaan, kun valuuttakursseja säädellään kilpakumppanin kustannuksella ja tullimuurit nousevat. Sotaleireiksi ryhtymminen merkitsee maailmanlaajuisella tasolla taantumista tuttuihin ja turvallisiin valtiollisiin intressiriitoihin sen sijaan, että ryhdyttäisiin hankalaan ja uhrauksiakin kysyvään yhteistyöhön toimivan rahoitusjärjestelmän luomiseksi ja ilmastomuutoksen torjumiseksi.

Nokian hallituksen puheenjohtaja Jorma Ollila suuntasi puheenvuorossaan huolensa armeijajäikäisten nuorten miesten ylipainoon samaan aikaan, kun Nokia alkoi jäykistää moniportaisen johdon muodostama läski. Nuoret miehet, jotka muutenkin olivat tyytymättömiä ruumiinkuvaansa ja joilla se liittyi itsetunnon heikkouteen, kovaan juomiseen ja depression, eivät ainakaan saaneet apua julkisesta viestistä, joka välineellisti heidät armeijan reserviksi tai terveydenhuollon kustannuseräksi.³⁷ ”Lihavuutta suurempi terveysriski voi kuitenkin olla – varsinkin nuorille – kaikkialta tulviva lihavuuden halveksunta, terveysvalistuksen nimissä kulkeva painostus ja syyllistäminen sekä ihmisen arvottaminen ruumiinmuodon perusteella syitä kysymättä ja seurauksia miettimättä”, protestoi syömishäiriökierteeseen joutunut nuori, joka kyllä oli itse laihtunut.³⁸

Kun talvisota asetetaan normiksi nuorille miehille nyt, unohtuu kätevästi sotahistorian tutkimustieto asevelvollisten nykyiseen verrattuna heikommasta terveydentilasta talvisodan aattona. Monet olivat aliravitut ja joutuivat keskeyttämään palvelun keuhkotaudin takia. Henkisiä ongelmia esiintyi nykyistä enemmän. Kuriin tottuminen oli 1920-luvulla vaikeaa, kun taas nykylapset ovat tottuneet toimimaan ryhmän tahdissa päiväkodista alkaen. Nämä rasitteet eivät kuitenkaan estäneet talvisodan ihmettä, kun motivaatiota riitti.³⁹ Vääränlainen kansa saikin silloin aikaan oikeita asioita. Armeijan tarve sijainniltaan Suomen kaltaisesa maassa ei estä kysymästä, latautuuko nykylamassa vaatimukseen talvisodan hengestä toiveita siitä, että nuoret miehet ”lunastaisivat” vanhempien velat taistelukurtoisuudellaan. Puolustusvoimiin liittymättömän toiveen ensisijaisuudesta kielii sekin, että armeijaa ollaan käytännössä puolittamassa puolustuskyvyn kustannuksella, jotta pankkituet voitaisiin ti-

käluokat pienenevät, mutta nuoriso-ongelmat paisuvat. Otsikoiden mukaan nykynuoret syrjäytyvät, downshiftaavat, kiusaavat toisiaan, uhkailevat opettajia, polttavat kannabista ja kansoittavat kotibileitä satalukuisina parvina Facebookin kutsusta. Länsimaat pelastuisivat perikadosta vain, jos nuoret opiskelisivat vähemmän ja tavoittelisivat aineellista menestystä kilpailua kaihtamatta.

Tämä kirja ei kerro niinkään *aikuisten* nuoriso-ongelmasta vaan siitä, mitä nuorisotutkimukset ovat saaneet selville nuorten elämästä ja ajattelusta. Kuva ei ole varjoton mutta silti yllättävän valoisa: valtaosa nuorista on saanut osakseen parempaa huolenpitoa kuin ennen ja on sosiaalisilta taidoiltaan entistä etevämpää. Pudotuspelien sijasta haaveillaan yhdessä selviytymisestä. Nuoret eivät kaihda työtä vaan edellyttävät siltä mielekkyyttä.

Jälkimaterialistinen nuoriso yksilöllisine toiveineen ja neuvoteltelutaitoineen on syntynyt kasvatuksen kaksisataavuotisen inhimillistymisen ja länsimaiden puolivuosisataisen keski-luokkaistumisen tuloksena. Nyt nuorten odotukset ja työmarkkinoiden todellisuus ovat ajautuneet ristiriitaan. Jos talouskasvu ei viriä mutta talous säilyy silti yksilöiden arvonmittana, niukkenevista resursseista kamppaillaan yhä enemmän ryhminä. Silloin yksilölliset valinnat vähenevät ja ryhmähyveet korostuvat.

